Vesilaitosyhdistys
Vattenverksföreningen VVY

30.1.2023

Maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Viite: VNS 15/2022 vp

Lausunto Valtioneuvoston selonteosta kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030 Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Vesilaitosyhdistys kiittää mahdollisuudesta antaa valiokunnalle kirjallinen lausunto. Vesilaitosyhdistys (VVY) on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninämme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattaen noin 90 % maamme keskitetysti järjestetystä vesihuollosta.

Vesihuolto on riippuvainen veden luonnollisesta kierrosta ja sen vaihteluista ja siten monet ilmastonmuutoksen vaikutukset heijastuvat suoraan vesihuollon toimintaedellytyksiin ja mahdollisuuksiin tuottaa yhteiskunnan toiminnalle kriittinen vesihuoltopalvelu turvallisesti ja toimintavarmasti. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on vesihuollossa kriittisen tärkeää, mutta vesihuollon omien toimenpiteiden lisäksi muiden toimijoiden toiminta vaikuttaa voimakkaasti vesihuoltoon. Seuraavassa olemme esittäneet lukukohtaisia huomioita valtioneuvoston selonteosta kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030 vesihuollon näkökulmasta.

2.2 Havaitut muutokset, vaikutusskenaariot ja riskit

2.2.4.4 Riskit infrastruktuuriin, rakennettuun ympäristöön ja terveyteen

Ilmastonmuutoksen vaikutukset vesihuoltoon on kuvattu tiiviisti ja kuitenkin melko kattavasti. Tekstissä kuvattujen lisäksi on tunnistettu seuraavia vaikutuksia vesihuoltoon:

- Rankkasateiden lisäksi myös yleisesti lisääntyvä sadanta lisää ravinne- ja mikrobihuuhtoumia raakavesiin.
- Rankkasateet ja tulvat aiheuttavat viemäreiden ja jätevedenpuhdistamoiden kapasiteetin ylittymisiä ja siten puhdistamattomien jätevesien päätymistä ympäristöön.
- Välillisenä vaikutuksena lisääntyvät sähkö- ja tietoliikennekatkot vaikuttavat myös vesihuollon toimintaan

2.5 Tavoitteet ja toimet vievät kohti päämääriä

2.5.4.1 **Tavoite 6: Vesihuolto**

Tekstissä todetaan, että harva vesihuoltotoimija kokee ilmastonmuutoksen uhkaavan juuri oman laitoksen vesiturvallisuutta. Vesihuoltolaitokset tarvitsevatkin nykyistä tarkempaa alueellista ja paikallista ilmastotietoa sekä toimialakohtaista tietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista, jotta on mahdollista muodostaa riittävä ymmärrys ilmastonmuutoksen vaikutuksista

Vesihuollossa veden kierto ja sen vaihtelut ovat kiinteä osa toimintaa ja siten monet jo käytössä olevat vesihuollon toimintavarmuutta tukevat ja häiriötilanteisiin varautumisen toimenpiteet tukevat myös ilmastonmuutokseen sopeutumista. Raakavesien suojelua, vedenhankinnan varakapasiteettia, tehokasta ja mukautuvaa vedenkäsittelyä, omavalvontaa,

Suomen Vesilaitosyhdistys ry | Finlands Vattenverksförening rf
Asemapäällikönkatu 7, FI-00520 HELSINKI, puhelin 09 8689 010, faksi 09 8689 0190
vvy@vvy.fi, www.vvy.fi, Y-tunnus 0202570-3

sääennusteiden seurantaa, viemäriverkoston hallintaa ja verkostojen saneerausta ei välttämättä tunnisteta ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi. Vesihuollossa on luontevaa ja tehokastakin, että ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpiteet ovat osa muuta toimintaa ja varautumista, ei niistä erillinen osa-alue. Mielestämme tämä on otettava huomioon myös toimenpiteiden 6.1 ja 6.2 varautumissuunnittelun ja riskienhallinnan ohjeistuksessa. Vesihuoltolaitoksia pitää kuitenkin tukea tunnistamaan normaaliin toimintaan ja nykyiseen varautumiseen jo kuuluvat toimenpiteet, jotka ovat myös ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Edellä kuvattu nykytilanne huomioon ottaen mielestämme ei ole perusteltua todeta, että laitosten varautumisessa on merkittävästi parannettavaa sää- ja ilmastoriskien osalta. Tämän selvittämiseksi pitäisi määritellä ilmastonmuutokseen sopeutumisen edellyttämät toimenpiteet ja taso vesihuollossa ja vasta sen jälkeen arvioida nykytilanteeseen peilaten tarvitaanko lisätoimenpiteitä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautumiseksi. Tarvittavien lisätoimenpiteiden käyttöönoton tueksi tarvitaan myös tietoa mahdollisista uusista ratkaisuista ja toimenpiteiden kustannuksista ja hyödyistä sekä arvioita seurauksista ja kustannuksista, mikäli lisätoimenpiteitä ei tehdä. Toimenpiteessä 6.1 esitettyjen lainsäädännön lisävaatimusten, valvonnan, ohjeistuksen ja koulutuksen lisäksi mielestämme tarvitaan siis myös nykytilanteen selvittämistä, tarvittavan sopeutumistason määrittelyä kustannus-hyötyanalyysin kautta sekä tietoa mahdollisista uusista ratkaisuista. Nämä edellyttävät virkatyön lisäksi hankerahoitusta.

Vesihuollon infrastruktuurin toimintakunto, korjausvelka ja tuleva korjaustarve erityisesti vesihuoltoverkostojen osalta vaikuttaa siihen millaisia vaikutuksia ilmastonmuutoksella on vesihuoltoon. Huonokuntoinen vesijohtoverkosto ja viemärit ovat alttiimpia ilmastonmuutoksen vaikutusten aiheuttamille toimintahäiriöille, kuten routavaurioiden aiheuttamille putkirikoille, lämpenemisen aiheuttamille veden laadun muutoksille sekä viemäriverkoston kapasiteetin ylittymiselle ja jätevesien hallitsemattomille ylivuodoille. On tärkeää, että asia on otettu huomioon toimenpiteessä 6.1 ja riittävät investoinnin vesihuoltoverkostojen saneeraamiseen varmistetaan.

2.5.4.3 **Tavoite 8: Rakennettu ympäristö**

Haluamme tuoda esiin, että kaavoituksessa voidaan merkittävästi vaikutta vesihuollon kykyyn sopeutua ilmastonmuutokseen. Kaavoituksessa pitää varata soveltuvat ja riittävät alueet vesihuollon tarpeisiin vedenhankinnasta jätevesien purkamiseen. Lisäksi maankäytön suunnittelussa on otettava huomioon raakavesien laadun ja pohjavesien muodostumisen turvaaminen sekä hulevesien hallinta.

2.5.5.1 **Tavoite 10: Uusiutuvien luonnonvarojen käyttö ja hoito**

Toimenpide 10.3, Kehitetään ja toimeenpannaan valuma-aluekohtaisen suunnittelun toimintamalli, joka sisältää maa- ja metsätalouden sekä rakennettujen alueiden vesienhallinnan tarpeiden yhteensovittamisen on erittäin tärkeä myös vesihuollon kannalta. Maankäyttö vaikuttaa merkittävästi vedenhankintaan käytettävien raakavesien määrään ja laatuun sekä hulevesien hallintaan. Maankäytön toimenpitein voidaan esimerkiksi vähentää lisääntyvän sadannan, rankkasateiden ja pidentyvän sulan maan ajan myötä lisääntyvää ravinteiden ja mikrobien huuhtoutumista vesistöihin. Mikäli näin voidaan estää tai vähentää raakavesien laadun heikentymistä, tarve vedenkäsittelyn tehostamiseen tai uusien raakavesilähteiden käyttöönottoon vähenee.

2.5.5.3 **Tavoite 12: Luontopohjaiset ratkaisut**

Tavoitteen 12, Luontopohjaiset ratkaisut ovat vakiintuneet ja lisänneet yhteiskunnan varautumista ilmastoriskeihin, parantaneet vesiensuojelua sekä lisänneet samalla luonnon

monimuotoisuutta vuoteen 2030 mennessä, toimenpiteet ovat erittäin tärkeitä myös vesihuollon kannalta. Luontopohjaisilla ratkaisuilla voidaan vaikuttaa positiivisesti raakavesien määrään ja laatuun sekä hulevesien hallintaan. Tutkittua tietoa vaikutuksista tarvitaan kuitenkin vielä lisää.

2.5.5.4 **Tavoite 13: Kuivuusriskien hallinta**

Toimenpide 13.1, Luodaan kansallinen kuivuusriskien hallinnan prosessi, joka sisältää myös alueellisen riskienhallinnan kehittämisen, on erittäin tärkeä myös yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta.

Vaikka ilmastonmuutoksen ei arvioidakaan kansallisella tasolla lisäävän kuivuutta, tietyillä alueilla kuivuuskausien arvioidaan lisääntyvän. Vesihuolto on paikallista ja alueellista toimintaa, joten ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja vesihuollon turvaamiseksi vesilaitokset tarvitsevat nykyistä tarkempaa tietoa ilmastonmuutoksen ennakoiduista vaikutuksista, erityisesti kuivuuden esiintymisestä, alueellisesti ja paikallisesti oman toimintansa osalta. Siten tarvittavat vedenhankintaa turvaavat toimenpiteet osataan kustannustehokkaasti toteuttaa siellä, missä ne ovat tarpeen. Lisävedenhankinnan hankkeet edellyttävät vuosien selvityksiä ja lupaprosesseja, joten jotta tarvittavat hankkeet saadaan toteutettua ja käyttöön ennen kuivuuden kokemista, tieto lisävarautumisen tarpeesta tarvitaan vesilaitoksille mahdollisimman pian. Akuutin kehittyvän kuivuustilanteen ennakkovaroitus- ja indikaattorisysteemi auttaa vesilaitoksia varautumaan olemassa olevien varajärjestelmien käyttöönottoon, mutta varajärjestelmät pitää olla rakennettuina jo ennalta.

Laadittaviin kuivuusriskienhallintasuunnitelmiin pitää sisällyttää linjaukset toimenpiteistä vedenkäytön rajoittamiseksi ja niukkuuden jakamiseksi kuivuustilanteessa. Yhdyskuntien vedenhankinta ja riittävän vedensaannin varmistaminen ovat kaikissa tilanteissa kriittisen tärkeitä ja ne pitää kuivuustilanteissa priorisoida ja pyrkiä varmistamaan. On hyvä myös tarkastella mahdollisuutta antaa vedenkäyttäjille ohjeistuksen lisäksi määräyksiä vedenkäytön rajoittamiseen.

2.5.8 **Tavoitteet 16-18: Alue- ja kuntatason ilmastoriskien hallinta**

Vesihuolto on paikallisesti tai alueellisesti järjestetty välttämättömyyspalvelu, jonka järjestämisvastuu on kunnalla. Onkin välttämätöntä, että vesihuolto sisällytetään yhtenä tärkeänä näkökulmana mukaan esitettyihin alue- ja kuntatason ilmastoriskien hallintatoimenpiteisiin.

Osmo Seppälä
toimitusjohtaja

Riina Liikanen
vesiasiain päällikkö